

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่องคำศัพท์เกี่ยวกับ "ช้าง" ในภาษาและวัฒนธรรมไทย ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์ คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับช้าง ที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 และ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร จำนวน 40 เล่ม

มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษารวบรวมคำศัพท์เกี่ยวกับ “ช้าง” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554
2. เพื่อศึกษารวบรวมคำศัพท์เกี่ยวกับ “ช้าง” ในสารานุกรมไทย
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางภาษาและวัฒนธรรมไทย จากคำศัพท์เกี่ยวกับ “ช้าง”

1. สรุปผลวิจัย

1.1 ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์และกำหนดขอบเขตศึกษาวิเคราะห์ตามแนวทางในการวิเคราะห์ทางภาษาไทยไว้ ดังนี้

1.1.1 ที่มาของคำ

ที่มาของคำใช้เกณฑ์จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ.2554 เช่น ข.= เขมร, ป.=ปาลี (บาลี), ส = สันสกฤต เป็นต้น

1.1.2 ความหมายของคำ

ความหมายของคำใช้เกณฑ์จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ.2554

1.1.3 หมวดคำศัพท์

ใช้เกณฑ์การจัดหมวดของคำศัพท์เกี่ยวกับช้างที่พบในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ตามเกณฑ์ทางวัฒนธรรมจาก พระยาอนูมานราชชน (2515) บุญเกิด รัตนแสง (2541) ประจักษ์ ประกายพิทยากร (2527) ได้แก่

วัฒนธรรมทางวัตถุ คือวัฒนธรรมที่สังคมต้องการ, จำเป็นต้องมี, สามารถจับต้องได้ ได้แก่ (1) ปัจจัยสี่ คือ อาหาร,ที่อยู่อาศัย,เครื่องนุ่งห่ม,ยารักษาโรค (2) เครื่องมือเครื่องใช้ (3) ยานพาหนะ (4) ยุทธโศปกรณ์ (5) อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย (6) คำเบ็ดเตล็ด ที่เป็นสิ่งจับต้องได้

วัฒนธรรมทางจิตใจ คือ สิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ (1) การศึกษา (2) ศาสนา (3) ศิลปะและวรรณคดี (4) กฎหมายและระเบียบประเพณี (5) ประเพณี พิธีกรรม (6) ชื่อและความหมาย (7) กริยาท่าทาง (8) ชื่อตำแหน่ง (9) ประเภท สายพันธุ์ (ของช้าง) (10) คำเบ็ดเตล็ด ที่เป็นสิ่งจับต้องไม่ได้

1.2 ผู้วิจัยประมวลแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรม กำหนดขอบเขตการศึกษา วิเคราะห์ ได้ดังนี้

- (1) คำศัพท์ที่มีความหมายว่าช้าง (คำไวพจน์)
- (2) คำศัพท์เครื่องมือ เครื่องใช้เกี่ยวกับช้าง
- (3) คำศัพท์เกี่ยวกับอาหารของช้าง
- (4) คำศัพท์เรียกอวัยวะของช้าง
- (5) คำศัพท์ตำแหน่ง หน้าที่ของช้าง
- (6) คำศัพท์เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรมของช้าง
- (7) คำศัพท์เกี่ยวกับกริยา อาการของช้าง
- (8) คำศัพท์เกี่ยวกับประเภท สายพันธุ์ของช้าง
- (9) คำศัพท์เบ็ดเตล็ดเกี่ยวกับช้าง

1.3 ผู้วิจัยศึกษาความสัมพันธ์ทางภาษาและวัฒนธรรมไทย จากคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับช้าง

1.4 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาไทย

ผู้วิจัยประมวลแนวคิด ทฤษฎีในการใช้ภาษาไทย การวิเคราะห์การใช้ภาษาในสังคมไทย จาก วิไลวรรณ ณิชฐานันท์ (2526) ชนกพร อังศุวิริยะ (2559)

ผลการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษารวบรวมคำศัพท์เกี่ยวกับ ‘ช้าง’ ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554
2. เพื่อศึกษารวบรวมคำศัพท์เกี่ยวกับ ‘ช้าง’ ในสารานุกรมไทย
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางภาษาและวัฒนธรรมไทย จากคำศัพท์เกี่ยวกับ "ช้าง"

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. พบคำศัพท์เกี่ยวกับ "ช้าง" ที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 และสารานุกรมไทยฉบับเยาวชน พบคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับช้างทั้งสิ้นจำนวน 183 คำ พบคำศัพท์เกี่ยวกับ ‘ช้าง’ ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 จำนวน 183 คำ พบคำศัพท์เกี่ยวกับ "ช้าง" ในสารานุกรมไทยฉบับเยาวชน จำนวน 1 คำ (เป็นคำซ้ำกันกับที่พบในพจนานุกรมฯ)

พบคำศัพท์ที่มีประเภทวัฒนธรรมทางวัตถุ จำนวน 53 คำ

พบคำศัพท์ที่มีประเภ่วัฒนธรรมทางจิตใจ จำนวน 130 คำ
 ศึกษาวิเคราะห์ หมวดคำศัพท์เกี่ยวกับ "ช่าง" จำนวน 9 หมวดคำศัพท์ ได้แก่ พบคำศัพท์เกี่ยวกับ
 'ช่าง' ตามหมวดคำศัพท์ ดังนี้

ตารางที่ 12 หมวดคำศัพท์

หมวดคำศัพท์	จำนวนคำศัพท์	หมายเหตุ
(1) คำศัพท์ที่มีความหมายว่าช่าง (คำไวพจน์)	33 คำ	คำที่พบในสารานุกรมฯ เป็นคำซ้ำกันกับที่พบในพจนานุกรมฯ จึงนับเป็นคำเดียวกัน ไม่นับจำนวนคำเพิ่ม
(2) คำศัพท์เครื่องมือ เครื่องใช้เกี่ยวกับช่าง	28 คำ	
(3) คำศัพท์เกี่ยวกับอาหารของช่าง	2 คำ	
(4) คำศัพท์เรียกอวัยวะของช่าง	20 คำ	
(5) คำศัพท์ตำแหน่ง หน้าที่ของช่าง	22 คำ	
(6) คำศัพท์เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรมของช่าง	10 คำ	
(7) คำศัพท์เกี่ยวกับกิริยา อาการของช่าง	17 คำ	
(8) คำศัพท์เกี่ยวกับประเภท สายพันธุ์ของช่าง	32 คำ	
(9) คำศัพท์เบ็ดเตล็ดเกี่ยวกับช่าง	19 คำ	
รวม	183 คำ	

พบจำนวนคำศัพท์เกี่ยวกับ 'ช่าง' ตามลำดับดังนี้

- 1) คำศัพท์ที่มีความหมายว่าช่าง (คำไวพจน์) จำนวน 33 คำ
- 2) คำศัพท์เกี่ยวกับประเภท สายพันธุ์ของช่าง จำนวน 32 คำ
- 3) คำศัพท์เครื่องมือ เครื่องใช้เกี่ยวกับช่าง จำนวน 28 คำ
- 4) คำศัพท์เรียกอวัยวะของช่าง จำนวน 20 คำ
- 5) คำศัพท์ตำแหน่ง หน้าที่ของช่าง จำนวน 22 คำ
- 6) คำศัพท์เบ็ดเตล็ดเกี่ยวกับช่าง จำนวน 19 คำ
- 7) คำศัพท์เกี่ยวกับกิริยา อาการของช่าง จำนวน 17 คำ
- 8) คำศัพท์เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรมของช่าง จำนวน 10 คำ
- 9) คำศัพท์เกี่ยวกับอาหารของช่าง จำนวน 2 คำ

การพบหมวดคำศัพท์ที่มีความหมายว่าช่าง (คำไวพจน์) มากที่สุด แสดงให้เห็นถึงความร่ำรวยคำศัพท์ของภาษาไทยที่มีคำศัพท์ใช้จำนวนมาก นอกจากนี้คำศัพท์เกี่ยวกับประเภท สายพันธุ์ของช่าง คำศัพท์ในหมวด ต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของช่าง ดังผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ต่อไป

2. ความสัมพันธ์ทางภาษาและวัฒนธรรมไทย

ภาษาเป็นวัฒนธรรมแขนงหนึ่ง ที่สามารถสะท้อนภาพวัฒนธรรมไทยได้เป็นอย่างดี ดังที่พบ คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับช้างในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 และสารานุกรมไทย พบคำศัพท์ที่มีใช้เฉพาะกับช้างเท่านั้น แสดงถึงความสำคัญของช้าง การให้การยอมรับของคนในสังคมว่า ช้างมีความสำคัญทั้งในระดับพระมหากษัตริย์และประชาชนทั่วไป ดังเห็นจากคำศัพท์ที่เกี่ยวกับช้าง ที่มีใช้สำหรับพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะ ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรม การวิเคราะห์คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับช้างใน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 และสารานุกรมไทย

(1) ภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการบันทึกและสืบทอดวัฒนธรรมไทย

ภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรมของมนุษย์ ช่วยดำรงวัฒนธรรมไว้ไม่ให้ สูญหาย พบคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับช้าง ที่แสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีไทย เช่น ช้างยืนแทน หมายถึง น. เรียกช้างสำคัญที่ผูกเครื่องพระคชาธารยืนบนแท่นในงานพระราชพิธี ว่า ช้างยืนแทน.

(2) ภาษาไทยมีความร่ำรวยทางภาษา

ภาษาไทยมีความร่ำรวยทางภาษามีคำศัพท์ใช้จำนวนมาก มีการใช้คำให้เหมาะกับฐานะ ของบุคคล มีระดับภาษา และมีความละเอียด ประณีตในการใช้คำศัพท์

ภาษาไทยมีคำศัพท์เกี่ยวกับช้างเป็นจำนวนมาก ซึ่งแสดงว่าคนไทยมีความรู้และ ประสบการณ์ เกี่ยวกับช้างอย่างลึกซึ้ง และช้างมีความสำคัญในสังคมไทยมาก

ผลการวิจัยพบว่า มีคำไวพจน์ ที่มีความหมายว่าช้างจำนวนมากที่สุดจำนวน 33 คำ แสดงให้เห็น ความร่ำรวยทางภาษาที่มีคำให้เลือกใช้เป็นจำนวนมากตามความเหมาะสม เช่น การมีคำไวพจน์ ที่มีความหมายว่าช้าง ดังนี้

ตารางที่ 13 คำไวพจน์ (คำที่มีความหมายว่าช้าง)

คำไวพจน์ (คำที่มีความหมายว่า ช้าง)	ความหมาย	หมายเหตุ
1. กริณี, กรินี	(แบบ) น. ช้างพัง, ใช้ว่า กริณี หรือ กรินี ก็มี.(ส.กริณี; ป.กรินี)	
2. กริน	(แบบ) น. ช้าง, ช้างพลาย, เช่น กรินไกร อาสนอัศวาศี (ม. คำ หลวง ฉกษัตริย์). (ส.). กรินทร์ น. พญาช้าง, ช้างที่ควรวัยอ่อน, เช่น เบื้องนั้นบรรลผู้เฝ้ากรินทร์ หนึ่งฤ (ลิลิตพยุหยาตรา), ใช้ ว่า กรินทร์ ก็มี. (ส. กริน + อินทร = กรินทร์ ว่า ช้างใหญ่, ช้าง คีก, ช้างพระอินทร์).	

ตารางที่ 13 คำไวพจน์ (คำที่มีความหมายว่าข้าง) (ต่อ)

คำไวพจน์ (คำที่มีความหมายว่าข้าง)	ความหมาย	หมายเหตุ
3. กรินทร์	ดู กริน.(กรินทร์ น. พญาข้าง, ข้างที่ควรยกย่อง, เช่น เบื้องนั้นบรรลผู้เผือก กรินทร์ หนึ่งฤ (ลิลิตพยุหยาตรา), ใช้ว่า กเรนทร์ ก็มี. (ส. กริน + อินทร = กรินทร์ ว่า ข้างใหญ่, ข้างศึก, ข้างพระอินทร์) ดู กริณี.	3. กรินทร์
4. กริณี	(น. ข้างพัง, ใช้ว่า กริณี หรือ กริณี ก็มี. (ส.กริณี; ป.กริณี)	
5. กเรนทร, กเรนทร์	(กลอน; แผลงมาจาก กรินทร์)น. พญาข้าง, ข้างที่ควรยกย่อง, เช่น พลคชคนหาญหัก กเรนทรปคปักษ์ ปราบประลัย (สมุทรโฆษ).	
6. กริณี, กริณี	(แบบ)น. ข้างพัง, ใช้ว่า กริณี หรือ กริณี ก็มี.	
7. กริณี	ดู กริณี. (แบบ) น. ข้างพัง, ใช้ว่า กริณี หรือ กริณี ก็มี.)	(แบบ) คำที่ใช้เฉพาะในหนังสือ ไม่ใช่คำพูดทั่วไป
8. กฤษร	(แบบ) น.ข้าง.(ป)	(แบบ) คำที่ใช้เฉพาะในหนังสือ ไม่ใช่คำพูดทั่วไป
9. คช	(แบบ) น. ข้าง ข้างพลาย. (ป.,ส.).	(แบบ) คำที่ใช้เฉพาะในหนังสือ ไม่ใช่คำพูดทั่วไป
10. คชสาร	น. ข้าง.	
11. คชาชาติ	น. ข้าง, หมูข้าง.	
12. เจ่ง	(โบ) น. ข้าง.	(โบ) คำโบราณ

ตารางที่ 13 คำไวพจน์ (คำที่มีความหมายว่าข้าง) (ต่อ)

คำไวพจน์ (คำที่มีความหมายว่าข้าง)	ความหมาย	หมายเหตุ
13. ข้าง 1	น. ชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เป็นสัตว์บกที่ใหญ่ที่สุดในวงศ์ Elephantidae ผิวหนังหนา สีดำหรือดำอมเทา รับสัมผัสได้ไว ขนสีดำ จมูกยื่นยาวเรียกว่า งวง ปลายงวงมีจะงอยสำหรับจับสิ่งของ ขมับทั้ง 2 ข้าง มีรูเปิดของต่อมน้ำมัน จะมีน้ำมันไหลออกมาเมื่อถึงวัย ขาใหญ่เป็นลำ กินพืชมี 2 ชนิด คือ ข้างเอเชียและข้างแอฟริกา.	
14. ข้างพลาย	น. ข้างตัวผู้.	
15. ข้างพัง	น. ข้างตัวเมีย.	
16. ทันทิน, ทันตี	น. สัตว์ที่มีงา คือ ข้าง. (ส. ทนดิน; ป. ทนต์).	
17. นาค 3, นาค -2	[นาก, นากคะ] (แบบ) น. ข้าง. (ป.).	(แบบ) คำที่ใช้เฉพาะในหนังสือ ไม่ใช่คำพูดทั่วไป
18. นาเคนทร์	(นาเคน) น. พญาข้าง	
19. นาคี 2	(กลอน) น. ข้าง เช่น ขียาตรานาคี (ตะเลงพ่าย).	คำที่ใช้ในบทร้อยกรอง/หนังสือลิลิตตะเลงพ่ายแบบเรียนกวีนิพนธ์
20. ปาลีไลยก์	[-ไล] น. ชื่อป่าแห่งหนึ่งที่พระพุทธเจ้าเสด็จอาศัยอยู่และเป็นชื่อข้าง ซึ่งอยู่ในที่นั้นด้วย.	
21. พลาย	[พลาย] ว. เรียกข้างตัวผู้ ว่า ข้างพลาย. (ต.).	(ต.) ตะเลง
22. พัง 2	น. ข้างตัวเมีย เรียกว่า ข้างพัง.	
23. มาตงค์	น. ข้าง. (ป. มาตงค).	
24. มาตังคะ	น. มาตงค์, ข้าง. (ป.).	
25. วารณ	น. ข้าง. (ป., ส.).	
26. สาง 3	(วารณ) น. ข้าง เช่น เสือสางสรโรสสรพและไกรสร ร้องสำเทินสาร (สมุทรโฆษ).	คำที่ใช้ในวรรณกรรม/สมุทรโฆษคำฉันท์ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ พ.ศ. 2468

ตารางที่ 13 คำไวพจน์ (คำที่มีความหมายว่าข้าง) (ต่อ)

คำไวพจน์ (คำที่มีความหมายว่าข้าง)	ความหมาย	หมายเหตุ
27. สาร 3	น. ข้างใหญ่ ใช้ว่า ข้างสาร	
28. สิ้นธุระ	น. ข้าง. (ป., ส.).	
29. สีดอ	น. ชื่อเรียกข้างตัวผู้ที่ไม่มีงาหรืองาสั้น	
30. หัตถินี	น. ข้างพัง (ป.)	
31. หัตถี	น. ข้าง (ป.)	
32. หัสติน, หัสตี	น. ข้าง. (หสติน, หสตี; ป.หตถี).	
33. ไอยรา	น. ข้าง	

3. ภาษาสะท้อนภาพวัฒนธรรม วิถีชีวิตไทย

ข้างมีอุปกรณ์เครื่องใช้ในการทำงานและดำรงชีวิต คำศัพท์แสดงวิถีชีวิต คำศัพท์เกี่ยวกับข้าง มีการสะท้อนวิถีชีวิต ทั้งจากราชสำนักดังที่พบ คำศัพท์จากตำราข้างคำโคลง ดุษฎีสังเวยกล่อมข้าง ซึ่งเป็นวรรณคดีของราชสำนัก แต่ก็มีคำศัพท์เกี่ยวกับข้างที่แสดงวิถีชีวิตของชาวบ้าน และมีคำศัพท์ที่เป็นศัพท์ที่ใช้เฉพาะกับข้าง เช่น หมอนข้าง สะพานข้าง ซึ่งต่างจากสัตว์อื่น คำศัพท์เกี่ยวกับข้างที่แสดงถึงขนบธรรมเนียมประเพณี ที่เป็นวัฒนธรรมไทย เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรม

คนไทยมีความสามารถในการสร้างสรรค์ สิ่งของ เครื่องใช้ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย การพบคำศัพท์เกี่ยวกับเครื่องมือ เครื่องใช้เกี่ยวกับข้าง ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ.2554 และสารานุกรมไทย ๆ สะท้อนว่าคนไทยสร้างคำขึ้นมาอย่างประณีตและมีความละเอียดอ่อน เพื่อใช้เป็นคำศัพท์เครื่องมือ เครื่องใช้เกี่ยวกับข้างโดยเฉพาะ ดังนี้

ตารางที่ 14 คำศัพท์เกี่ยวกับเครื่องมือ เครื่องใช้เกี่ยวกับข้าง

คำศัพท์เครื่องมือ เครื่องใช้เกี่ยวกับข้าง	ความหมาย	หมายเหตุ
1. กระจก	(กลอน) น. กระจก คือ สายรัดจากไตสับคับไปตอกข้างหลังขาหน้าแล้วลอดมาบรรจบกัน โยงไตท้องข้าง และที่หน้าขาไปจากสายชนิกที่คอข้าง.	(กลอน) คำที่ใช้ในบทร้อยกรอง

ตารางที่ 14 คำศัพท์เกี่ยวกับเครื่องมือ เครื่องใช้เกี่ยวกับช่าง (ต่อ)

คำศัพท์เครื่องมือ เครื่องใช้เกี่ยวกับช่าง	ความหมาย	หมายเหตุ
2. กระจะ 3	น. ชื่อรูปปลอกเหล็กสำหรับจับช่างดุทางปลายสันฐานปากเปิดอย่างคีมคืบเบ้าทองเหลือง มีกำลังหดตัวให้ปลายจดเข้าหากันได้ ที่ริมปากมีงาแซงทำด้วยเหล็กปลายแหลมข้างละอัน ที่โคนปลอกมีที่สำหรับสวมคันไม้ไผ่ที่ทะลวงให้กลวง ร้อยเชือกซึ่งผูกจากปลอกลอดออกมาจากคันไม้ ใช้สำหรับพุ่งเข้าไปเกาะขาช่างช่างใดช่างหนึ่งไว้ เมื่อเกาะได้แล้ว โรอยปลายไปผูกกับขอนไม้ไว้เพื่อ ช่างจะได้ลากช่างกำลังดุกี้ลากไป งาแซงก็จะฝังลึกเข้าไปทุกทีจนไม่สามารถ จะก้าวขาได้ ก็เป็นอันจับได้ ; (ถิ่น - พายัพ) ใช้หรือกำไลเหล็กที่ทำเป็นปลอกสวมเท้าหน้าช่างทั้งคู่ให้ชิดกัน เพื่อมิให้ ช่างเดินได้เร็วจนไกลถิ่นเกินควร ใช้เมื่อปล่อยช่างให้หากินในป่า.	ไทย (ถิ่น - พายัพ)
3. กระจะบองกลิ้ง	น. ไม้กลิ้งเป็นรูปกระบองอย่างยาว สำหรับถือเข้าขบวนแห่ช่างสำคัญ.	
4. กระจะพั๊ด	น. เชือกหรือลวดหนังตีเป็นเกลียวหุ้มผ้าแดงปรกติดคล้องผูกอยู่รอบคอช่าง เมื่อตั้งสับคับหรือกูปอย่างใดอย่างหนึ่ง ใช้ปลายทั้ง ๒ ช่างผูกสับคับ หรือกูปเพื่อรั้งมิให้เลื่อนไปทางท้ายช่างขณะเดินขึ้นที่ชัน, เขียนเป็น กระจะพั๊ดร ก็มี เช่น และกระจะบัตร์รัตคนควร.(ดูขุขุสิ้งเวย)	ดูขุขุสิ้งเวย
5. กระจะวิน 1	น. ห่วงที่เกี่ยวกันสำหรับโยงสับคับช่าง	
6. กัจฉา	(แบบ) น. สายรัดท้องช่าง. (ป.:ส.กษษา,กษษา).	(แบบ) คำที่ใช้เฉพาะหนังสือไม่ใช่คำพูดทั่วไป

ตารางที่ 14 คำศัพท์เกี่ยวกับเครื่องมือ เครื่องใช้เกี่ยวกับช่าง (ต่อ)

คำศัพท์เครื่องมือ เครื่องใช้เกี่ยวกับช่าง	ความหมาย	หมายเหตุ
7. ขอช่าง 1	น. ขอเหล็กมีด้าม สำหรับสับช่าง, ขอช่างที่มีปลายโค้งใช้ในพิธีช่าง เรียกว่า ขอเกราะ, ขอช่างที่ปลายเป็นยอดปิ่น เรียกว่า ขอปิ่น.	
8. งก 2	น. ไม้รูปคล้ายตะลุมพุกสำหรับความยุติธรรม เมื่อต้องการให้ช่างไปเร็ว เรียกว่า ไม้งก.	
9. จำลอง 2	น. อาน, สับคับ	
10. จำลองทอง 2	เครื่องสับคับจำพวกกุบ ใช้ผูกหลังช่างพัง	
11. ด้อน 3	น. เครื่องมือสำหรับกันไม่ให้ช่างปรับหู ถูกขาผู้ซึ่งทำด้วยเหล็กหรือไม้ เป็นรูปเตี้ยแหลม.	
12. ตกปลอก	ก. สวมปลอกที่ข้อตีนคู้หน้าของช่าง เพื่อล้ามไว้ไม่ให้ไปหากินไกลหลังจากที่ใช้งานแล้ว.	
13. ตะพานช่าง	น. สะพานที่ทำแข็งแรงสำหรับให้ช่างข้ามในสมัยโบราณ.	
14. ประโคน 2	น. สายรัดจากไม้สับคับไปตอกช่างหลังขาหน้าแล้วลวดมาบรรจบกันโยงใต้ท้องช่าง และที่หน้าขาหน้าไปจากสายชนกที่คอช่าง, (กลอน) กระคน กี่ว่า.	
15. ประพัด	น. กระพัด, สายรัดกุบบนหลังช่าง.	
16. ประวิน	น. ห่วงที่เกี่ยวกันสำหรับโยงสับคับช่าง.	
17. ปอง 2	น. เสาค้ำสำหรับผูกเท้าหลังของช่าง เช่น ผูกข้างยืนโรง ผูกข้างในการเล่นผัดช่าง เรียกว่า เสापอง.	17. ปอง 2

ตารางที่ 14 คำศัพท์เกี่ยวกับเครื่องมือ เครื่องใช้เกี่ยวกับช่าง (ต่อ)

คำศัพท์เครื่องมือ เครื่องใช้เกี่ยวกับช่าง	ความหมาย	หมายเหตุ
18. แปรงวง	[แป-งวง] น. แปรงที่ยื่นออกมาจับวงไวยราของลำยอง.	
19. พเนก	[พะเนก] น. หมอนสำหรับช่างหนุนนอน.	
20. เพนียด	[พะเนียด] น. วงล้อมทำเป็นคอกสำหรับคล้องช้าง. (ข.).	เขมร
21. แม่วี	น. คอกจับช้างขนาดเล็ก.	
22. ยิน 2	น. ส่วนหนึ่งของขอช้างที่ยึดออกจากตัวขออีกข้างหนึ่ง.	
23. ระวัง	น. เครื่องคล้องโคหนางช้าง ทำด้วยโลหะรูปโค้ง ปลายทั้ง 2 ข้างงอเป็นขอและติดห่วงไว้สำหรับคล้องกระวีนต่อกับปลายสายสำออง	
24. สะพานช้าง	น. สะพานที่ทำแข็งแรงสำหรับให้ช้างข้ามในสมัยโบราณ, ตะพานช้าง ก็ว่า.	
25. สัปคับ	น. ที่สำหรับนั่งผูกติดบนหลังช้าง, แหียงช้าง.	
26. สายสูตร	น. เชือกหนังที่ผูกหลังช้างให้เดินตามกัน.	
27. แหียง	น. สัปคับ, ที่สำหรับนั่งผูกติดบนหลังช้าง, แหียงช้างก็เรียก.	
28. อังกุศ	น. ขอเหล็กอย่างขอสับช้าง. (ส.; ป. อังกุส).	

การปรากฏคำศัพท์เครื่องมือ เครื่องใช้ เกี่ยวกับช่างในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ซึ่งคำศัพท์เครื่องมือ เครื่องใช้ เฉพาะกับช่าง แสดงให้เห็นถึงความละเอียดอ่อนประณีตในการใช้คำศัพท์เฉพาะกับช่าง อีกทั้งยังแสดงถึงภูมิปัญญาของคนในสังคมไทยที่มีความคิดประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ ให้เหมาะสมกับช่างและการที่ช่างมีคำศัพท์เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่ใช้เฉพาะกับช่าง สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทย และความสำคัญของช่าง

4. ภาษาเป็นเครื่องมือในการอบรม สั่งสอนคนในสังคม

ช่างมีอิทธิพลต่อสังคม/วัฒนธรรมไทยโบราณในแง่ต่าง ๆ เห็นได้จากมีสุภาษิตเกี่ยวกับการสอนคน ซึ่งเกี่ยวกับช่าง คนไทยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนคนในสังคม โดยใช้ สำนวน สุภาษิต คำพังเพย นอกจากนี้ยังมีสำนวนไทยเกี่ยวกับช่างที่นำมาใช้ในการเปรียบเทียบ ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 เช่น

ชี้ช่างจับตักแตน (สำ) ก. ลงทุนมากแต่ได้ผลนิดหน่อย.

ฆ่าช่างเอางา (สำ) ก. ทำลายของใหญ่ เพื่อให้ได้ของเล็กน้อยซึ่งไม่คุ้มค่ากัน.

ช่างตายทั้งตัว อย่าเอาใบบัวมาปิด (สำ) น. ความชั่วหรือความผิดร้ายแรงที่คนรู้ทั่วกันแล้ว จะปิดอย่างไรก็ไม่มิด.

ดูช่างให้ดูหาง ดูนางให้ดูแม่ (สำ) ก. ให้รู้จักพิจารณาผู้หญิงที่จะเลือกเป็นคู่ครองโดยดูจากนิสัยใจคอแลความประพฤติของมารดา, ดูว่าให้ดูหาง ดูนางให้ดูแม่ก็ว่า.

ถีลอดตาช่าง ห่างลอดตาเส้น (สำ) ว. ดูเหมือนรอบคอบถี่ถ้วน แต่ไม่รอบคอบถี่ถ้วนจริง, ประหยัดในสิ่งที่ไม่ควรประหยัด ไม่ประหยัดในสิ่งที่ควรประหยัด.

เห็นช่างชี้ ชี้ตามช่าง (ส) ก. ทำเลียนแบบคนใหญ่คนโตหรือคนมั่งมี ทั้ง ๆ ที่ตนไม่มีกำลังทรัพย์หรือความสามารถพอ, มีความทายเป็นอย่างเดียวกับ เห็นเขาขึ้นคานหาม เอามือประสานกัน หรือ เห็นเขาขึ้นคานหาม เอามือประสานรัดกัน.

อ้อยเข้าปากช่าง (สำ) น. สิ่งหรือประโยชน์ที่ตกอยู่ในกำมือแล้วไม่ยอมคืน.

การปรากฏสำนวนไทย ที่เกี่ยวข้องกับช่าง ย่อมทำให้ทราบว่า คนไทยมีความคุ้นเคย ใกล้ชิดกับช่าง จึงมีการใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวกับช่างนำมาเป็นเครื่องมือในการสั่งสอนคนในสังคมไทย

5. ภาษามีความสัมพันธ์กับประเพณีความเชื่อ พิธีกรรม

อิทธิพลความเชื่อประเพณีเกี่ยวกับช่างปรากฏเด่นชัดตั้งแต่อดีต ดังปรากฏวรรณคดีที่มีพิธีกรรมเกี่ยวกับช่างโดยเฉพาะ เช่น ดุสุภีสังเวทกล่อมช่าง, ตำราชี้ช่าง พบคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับช่างในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ.2554 ดังนี้

ตารางที่ 15 คำศัพท์เกี่ยวกับ "ช่าง" มีความสัมพันธ์กับประเพณีความเชื่อ พิธีกรรม

ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม	ความหมาย	หมายเหตุ
1. กุญชรเกษม	น. ชื่อเพลงระบำสำหรับช่าง ใช้ในการแสดงโขน ตอนพระคเณศเสียวา.	
2. คชกรรม	น. กิจการในทางปฏิบัติอันเกี่ยวกับช่าง เช่น การชี้การฟันขอ, ประเภทตำราว่าด้วยทางปฏิบัติอันเกี่ยวกับช่าง.	

ตารางที่ 15 คำศัพท์เกี่ยวกับ "ช่าง" มีความสัมพันธ์กับประเพณีความเชื่อ พิธีกรรม (ต่อ)

ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม	ความหมาย	หมายเหตุ
3. ชมพู่พาดป่า	น. ทำรำทำหนึ่งแห่งหมอช่าง รำเมื่อนำช่างบำรุงสำเร็จครั้งแรกแล้ว.	
4. แทรกโพน	ก. จับช่างกลางแปลง.	
5. นางกราย	น. ทำรำชนิดหนึ่งที่หมอช่างนำช่างบำรุงสำเร็จครั้งแรกแล้ว, ชื่อการฟ้อนขอช่างแบบหนึ่งสำหรับบังคับช่าง.	
6. บำรุง	ก. ตกแต่ง, บำรุง; ประ เช่น ช่างบำรุงว่าช่างประงา.	
7. ปักเกล้า	น. ทำรำชนิดหนึ่งที่หมอช่าง รำเมื่อนำช่างบำรุงสำเร็จครั้งแรกแล้ว.	
8. โผะ	ว. เสียงที่หมอหรือความขำร้องเมื่อทำพิธีบำรุงช่างเป็นการเยาะเย้ยเมื่อรำทำต่าง ๆ แล้ว.	
9. โพน 1	น. วิธีคล้องช่างเถื่อน คือ เอาช่างต่อไปเที่ยวต้อน คล้องเอา.	
10. วังช่าง	น. วิธีจับช่างเถื่อนโดยต้อนช่างเข้ามาอยู่ในวงล้อม ทั้งโคลง.	

ประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรม ล้วนมีความสัมพันธ์กับคนไทยมาแต่โบราณ ประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรม เป็นสิ่งแสดงออกซึ่งความเจริญงอกงามของคนในสังคม การปฏิบัติที่ดั่งามสืบต่อกันมาเป็นรากฐานสำคัญของคนในสังคมและเป็นการกำหนดความประพฤติการกระทำของคนในสังคม

6. ภาษาแสดงถึงความละเอียดอ่อน ความประณีต อ่อนโยน

คนไทยมีความประณีตในการสร้างคำศัพท์ มีความละเอียดอ่อน ดังปรากฏคำศัพท์เรียกอวัยวะของช่าง ซึ่งเป็นคำศัพท์ใช้เรียกอวัยวะของช่างโดยเฉพาะ ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ดังนี้

ตารางที่ 16 คำศัพท์เรียกอวัยวะของช้าง

คำศัพท์เรียกอวัยวะของช้าง	ความหมาย	หมายเหตุ
1. กระทบด 2	น. จอมปราสาทหัวช้าง เป็นอวัยวะสำคัญที่เกิดบนช้างฐาน 1 ใน 5 ฐาน คือ ขนที่หู หาง บรรทัดหลัง กระทบด หรือโฆมด รวชัก (คือ สีข้างช้าง แต่โดยนิยามถือเอาเฉพาะแนวที่สายประโคนรัด ซึ่งถัดจากขาหน้าไปหน่อยหนึ่ง), ในการดูลักษณะช้างเผือกใช้ตรวจขนทั้ง 5 ฐานนี้ เป็นทางประกอบในการพิจารณา.	
2. กำจาย 3	น. เรียกกงช้างที่หักติดอยู่ในไม้หรือสิ่งอื่นๆ ว่า กงกำจาย. (ปรัดเล).	
3. กำพด	น. จอมปราสาทหัวช้าง เช่น โฆมดสารกำพด ทรงเทริด (ตำราช้างคำโคลง).	
4. ขนาย	น. งาข้างพัง.	
5. ง่วง 1	น. จมูกของช้างที่ยืดยาวออกไป ตรงปลายมีจะงอยสำหรับจับของอย่างมือ.	
6. งา 2	น. ฟันตัดแถวบนที่งอกออกจากปากช้าง, ลักษณะนามเรียก กิ่ง.	
7. กงกำจาย	น. กงช้างที่หักติดอยู่ในไม้หรือสิ่งอื่น ๆ.	
8. กงเกก	น. เรียกกงช้างที่ปลายงอกออกไป.	
9. กงเครื่อ	น. กงช้างที่ยาวมากแต่วงรอบเล็ก.	
10. กงเนียม	น. กงช้างที่ใหญ่แต่สั้นและมักจะชี้ตรง, เรียกช้างที่มีงาเช่นนั้น ว่า ช้างงาเนียม.	
11. คำพอง, คำโพง	(แบบ; กลอน; แผลงออกมาจาก ตะพอง) น. กะพอง, ส่วนที่นูนเป็น 2 แง่อยู่เหนือหน้าผากช้าง เช่นพลอยผูกกระพัดรัดคำโพง (ม. คำหลวง มหาราช).	
12. ตะพอง	น. ส่วนที่นูนเป็นปุ่ม 2 ข้างหัวช้าง, กระพอง กะพอง หรือตระพอง ก็ว่า.	
13. นาคทนต์	น.งาข้าง. (ป.,ส.).	

ตารางที่ 16 คำศัพท์เรียกอวัยวะของช้าง (ต่อ)

คำศัพท์เรียกอวัยวะของช้าง	ความหมาย	หมายเหตุ
14. เนียม 2	น. เรียกงาช้างใหญ่แต่สั้นและมักจะชี้ตรงว่างาเนียม, เรียกช้างที่มีงาเช่นนั้น ว่า ช้างงาเนียม.	
15. พลุก 1	[พลุก] น. งาช้าง. (ข. ภูลุก).	
16. ภูช	น. งวงช้าง. (ป., ส).	
17. ภูโซ	น. งวงช้าง เช่น ภูโซทรายแพรงเหลื่อม โสภา เพรอส แฮ (ยวนพ่าย). (ป., ส. ภูช).	
18. รทนะ	น. ฟัน, งา, เช่น ทวิรท = สัตว์ 2 งา คือ ช้าง. (ป., ส.).	
19. วารณกร	น. งวงช้าง. (ส.).	
20. วิษาม	น. เขาสัตว์, งาช้าง. (ส.; ป. วิสาณ).	

7. ภาษาแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของพระมหากษัตริย์กับวัฒนธรรมและสังคมไทย

ช้างเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของสถาบันกษัตริย์ โดยเฉพาะเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำสงคราม พระมหากษัตริย์ไทย ทรงใช้ช้างเป็นพาหนะในพระราชกรณียกิจต่าง ๆ และประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับช้าง มาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ดังปรากฏข้อความ ในศิลาจารึก พ่อขุนรามคำแหง “พ่อกูไปรบขุนสามชนหัวซ้าย ขุนสามชนขับมาหัวขวา ขุนสามชนเคลื่อนเข้า ไพร่ฟ้าหน้าใส พ่อกูหนีญญาพายจะแจ กุบหนี กูชี้ช้างเบกพล กูขับเข้าก่อนพ่อกู” (ประเสริฐ ณ นคร, 2541, หน้า 107)

พระมหากษัตริย์ไทยหลายพระองค์ ทรงให้ความสำคัญกับช้าง และใช้ช้างในภารกิจสำคัญ ดังเช่น สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงชี้ช้างกระทำยุทธหัตถี เมื่อคราวกอบกู้เอกราช จากการเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2135 ปรากฏในวรรณคดี เรื่องลิลิตตะเลงพ่าย ความว่า

“พระเปรมปราโมทย์	วันทนาน้อม
พลงทรงไอยรา	ฤทธิ์แก้ว
พระคเชนทร์ชื่อไชยา	นุภาพพันแฮ
อาจเข่นคชศึกแผ้ว	แผกแพ้ทุกพายา”
“พลายปราบไตรจักร	เอิกฤทธิ์อ้าง
อาจปราบคชทุกทิศ	ทั่วไซ้”

(ลิลิตตะเลงพ่าย)

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงช้างพังศรีบุญชู เข้ายึดเมืองจันทบูร เพื่อเป็นที่ตั้งในการกอบกู้เอกราช จากการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ.2310 ความว่า “เจ้าตากขึ้นคอช้างพังศรีบุญชู ให้ยิงปืนสัญญาณพร้อมกับบอกพวกทหารเข้าตีเมืองพร้อมกัน” (MUSEUM THAILAND, 2561)

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงมีพระบรมราชโองการให้หล่อรูปพระพิฆเนศวร พระเทวกรรม และพระอิศวร สำหรับบูชาในพระราชพิธีศกกรรมซึ่งจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ในรัชกาลของพระองค์ “แลในปีวอก อัฐศกนั้น ตรีสให้หล่อรูปพระเทวกรรม สูงประมาณศอกมีเศษ พระองค์หนึ่ง สวมทองเครื่องประดับ ฌมราชาวดี”

“ครั้นปีระกา นพศก พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว มีพระราชโองการตรัสสั่งพระยาจักรีให้แต่งพระราชพิธีบุญชีพรหม แลชมรมสำหรับการพระราชพิธีทั้งปวง ในทะเลหญ้า ตำบลเพนียด แลทรงพระกรุณาตรัสให้หล่อพระเทวกรรมทอง ยืนสูงศอกหนึ่ง หุ้มด้วยทองเนื้อเจ็ดแล้ว แลเครื่องอาภรณ์นั้น ฌมราชาวดี ประดับด้วยแหวนไว้สำหรับการพระราชพิธีศกกรรม” (หอสมุดวชิรญาณ, 2563)

นิพัทธ ทองเล็ก (2561) กล่าวว่าในสมัยอยุธยา “พระยาช้างต้น” มีสถานภาพสูงส่งเทียบได้กับขุนนางในตำแหน่งเจ้าพระยา ฟรังซัวส์ อังรี ตูรแปง (Turpin) ชาวฝรั่งเศส ผู้รวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับสยามไว้ในหนังสือเรื่อง “ประวัติศาสตร์แห่งราชอาณาจักรสยาม” (Histoire du Royaume de Siam) ซึ่งตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ.2314 กล่าวว่า “ขุนนางที่มีเกียรติสูงที่สุดก็ไม่ถือเป็นการเสื่อมเกียรติที่จะมาทำการรับใช้ช้างของพระมหากษัตริย์”

ช้างเองก็เป็นสถาบันด้วย ในแง่ที่ว่า ช้างก็มีตำแหน่งหน้าที่และทำงานร่วมกับคน มีคนที่มีตำแหน่งหน้าที่ทำงานสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับช้างซึ่งก็มีตำแหน่งหน้าที่ เช่นกัน ดังพบคำศัพท์ชื่อตำแหน่งคนที่เกี่ยวกับช้าง ความรู้ ผู้ทำพิธีสอนช้าง คนประจำตำแหน่งขา/เท้าช้างยามสงคราม ชื่อตำแหน่งช้างศึกประเภทต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 17 ตำแหน่ง หน้าที่ของช้าง

คำศัพท์ตำแหน่ง หน้าที่ของช้าง	ความหมาย	หมายเหตุ
1. กั้น 3	น.ชื่อช้างศึกพวกหนึ่ง มีหน้าที่ป้องกันและล้อมทัพ.	
2. กรินท	(แบบ) น. ช้างสำคัญ เช่น อ้าบตันี่แม่มาเตอร์ดิน สีพิกากรินทไกรอาศน กวยนแก้ว ราชรจนา (ม. คำหลวง วนปเวสน์). (ป. กรินท; ส. กริน ว่า ผู้มีมือคือวง).	
3. กรินศวร	น. ช้างสำคัญ เช่น ทรงนั่งกรินศวรโจอมทอง (ม. คำหลวง ทานกัณฑ์).	
4. คชาธาร(กษัตริย์)	น. ช้างทรง, ช้างพระที่นั่ง. (ป.คช+อาธาร).	
5. คชินทร์, คเซนทร์	น. พญาช้าง. (ส.คช.+อินทร).	

ตารางที่ 17 ตำแหน่ง หน้าที่ของช่าง (ต่อ)

คำศัพท์ตำแหน่ง หน้าที่ของช่าง	ความหมาย	หมายเหตุ
6. จาตุลึงคบาท (โບ)	น. พลประจำ 4 เ้าช้าง, สำหรับช้างทรงของพระมหากษัตริย์หรือพระมหาอุป ราชาในเวลาสงคราม มีเจ้ากรมพระตำรวจหลวงหรือข้าราชการเช่นพระมหา มนตรี พระมหาเทพ หลวงอินทรเทพ หลวงพิเรนทรเทพ ประจำ 4 เ้าช้าง เช่น จตุลึงคบาทสี่ต้น ล้วนขุนพลสามรรถ (ตะเลงพ่าย), จัตุลึงคบาท หรือ แวง จตุลึงคบาท ก็ว่า.	
7. จองคช	น. ช้างที่ผูกเครื่องรบเข้าระหว่งทัพ.	
8. จาตุลึงคบาท (โບ)	(โບ) น. จาตุลึงคบาท เช่น จาตุลึงคบาทบริรักษ์ พิทักษ์เ้ากฤษ (ตะเลง พ่าย).	
9. ช้างขำนิ	น. ช้างสำหรับขี่, ช้างที่นั่ง.	
10. ช้างต่อ	น. ช้างที่หมอเ้าขี่ในการจับช้าง.	
11. ช้างผะงด	น. ช้างต่อ.	
12. ช้างพังค	น. ช้างศึกพวกหนึ่ง มีหน้าที่ทำลายค้ายข้าศึก, ช้าง ล้อมวัง ก็เรียก.	
13. ช้างยืนแทน	น. เรียกช้างสำคัญที่ผูกเครื่องพระคชาธารยืนบนแทนในงานพระราชพิธี ว่า ช้างยืนแทน.	
14. ช้างยืนโรง	น. เรียกช้างที่อยู่ประจำโรง ว่าช้างยืนโรง.	
15. ช้างล้อมวัง	น. ข้าศึกพวกหนึ่ง มีหน้าที่ทำลายค้ายข้าศึก, ช้างพังค ก็เรียก.	
16. ซ่อม 2	น. เรียกช้างสำหรับใช้เ้าคน ว่า ช้างซ่อม เช่น ช้างพลายซ่อมตัวหนึ่งเป็นช้าง เพชฌฆาต (พงศ เลขา).	
17. แชง 2	น. เรียกม้าหลวงหรือม้าหลวงพวกหนึ่งที่จัดให้เดินเรียบไป ช้าง ๆ กระบวนแห่หรือกองทัพ ว่า ม้าแชนง ช้างแชนง,เรียกเรือกราบซึ่งจัดเ้า ร่วมไป	
18. ปัดตานิกะ, ปัดตานิก	น. กองทัพเหล่าราบ, กองทัพช้าง, เหล่าทหารช้าง.	
19. พังค	น. ชื่อช้างศึกพวกหนึ่ง มีหน้าที่ทำลายค้ายข้าศึก, บางทีก็เรียกว่า ช้างล้อมวัง.	

ตารางที่ 17 ตำแหน่ง หน้าที่ของช่าง (ต่อ)

คำศัพท์ตำแหน่ง หน้าที่ ของช่าง	ความหมาย	หมายเหตุ
20. แม่แปลก	น. ช่างพังที่เป็นหัวหน้าโขลง.	
21. แม่หนัก (ราชาศัพท์)	(ราชา) น. ช่างพังที่เป็นหัวหน้าโขลง.	
22. หัตถานิก (หัตถานิก)	น. กองทัพช่าง เหล่าทหารช่างเป็นส่วนหนึ่ง แห่งกระบวนทัพโบราณ ซึ่งเรียกว่า จตุรงค์พล จตุรงค์โยธา จตุรงค์เสนา หรือ จตุรงค์นิเสนา มี 4 เหล่า ได้แก่ 1. หัตถานิก (กองทัพช่าง, เหล่าทหารช่าง) 2. อัศวานิก (กองทัพม้า, เหล่าทหารม้า) 3. รถานิก (กองทัพเหล่ารถ) 4. ปัตตานิก (กองทัพเหล่าราบ, กองทัพทหารเดินเท้า). (ป.).	

ช่างมีความสัมพันธ์และทำงานสำคัญกับคนตั้งแต่สมัยโบราณ โดยเฉพาะการทำสงคราม ตำแหน่ง ของผู้ที่นั่งบนหลังช้างจะมีด้วยกัน 3 คน คือ ตำแหน่งบนคอช้าง จะเป็นผู้ทำการต่อสู้ โดยอาวุธที่ใช้สู้ส่วนมากจะเป็นง้าว ตำแหน่งกลางช้าง จะเป็นตำแหน่งที่จะให้สัญญาณและส่งอาวุธที่อยู่บนสับคับให้แก่คอช้าง โดยอาวุธได้แก่ ง้าว, หอก, โดมร, หอกขัด และเครื่องป้องกันต่าง ๆ เช่น โล่ เป็นต้น และตำแหน่งควาญช้างซึ่งจะเป็นผู้บังคับช้างจะนั่งอยู่หลังสุด และหากเป็นช่างทรงของพระมหากษัตริย์ จะมีทหารฝีมือดี 4 คนประจำตำแหน่งเท้าช้างทั้ง 4 ช้างด้วย เรียกว่า "จาดุรงคบาท" ซึ่งไม่ว่าช่างทรงจะไปทางไหน จาดุรงคบาทต้องตามไปคุ้มกันด้วย หากตามไม่ทันจะมีโทษถึงชีวิต (มูลนิธิอนุรักษโบราณสถานในพระราชวังเดิม (2564) การพบคำศัพท์เกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ของช่าง เป็นสิ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ของพระมหากษัตริย์กับวัฒนธรรมและสังคมไทย

9. สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับช่าง

งานวิจัยนี้ มีการพบคำเกี่ยวกับช่างและจำแนกประเภทช่าง นับเป็นองค์ความรู้ ดังพบคำศัพท์ที่เป็นชื่อ ตระกูล/สายพันธุ์ช่าง องค์ความรู้เรื่องช่าง และ การควบคุมช่าง(การสอน/การสั่ง) น่าจะเป็นองค์ความรู้ที่รับมาจากคนที่พูดภาษาเขมร และคนที่ใช้ภาษาบาลีสันสกฤต เพราะชื่อตระกูล/สายพันธุ์ช่าง คำสั่งช่าง ...ไม่ใช่ภาษาไทย

ตัวอย่างคำศัพท์เกี่ยวกับช่าง หมวดเบ็ดเตล็ด ที่มีคำที่เกี่ยวกับคนที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับช่าง ดังนี้

1. กลางช่าง น. ตำแหน่งเจ้าพนักงานประจำปืนใหญ่บนสัปดาห์ที่ตั้งกลางหลังช่าง, ขุนนางซึ่งนั่งประจำที่บนสัปดาห์ที่ตั้งกลางหลังช่างพระที่นั่งคอยรับพระราชดำรัสสั่งให้สัญญาณแก่ไพร่พลเพื่อให้ รุก รับ หรือถอย และส่งศาสตราวุธถวายพระเจ้าอยู่หัวเมื่อประทับตรงคอช่าง.
2. คชาชีพ น. คนเลี้ยงช่าง, หมอช่าง, ความช่าง (ป.คช.+ อาชีว).
3. ความ น. ผู้เลี้ยงและขี่ขับช่าง, คนบังคับช่าง.
4. หัตถาจารย์ น. ผู้ฝึกช่าง, หมอช่าง, ความช่าง. (ป. หตถาจารย์).
5. หัตถาโรหะ น. ความช่าง, ทหารช่าง. (ป.).

นิพิต์ ทองเล็ก (2561) กล่าวว่าช่าง เป็นสัตว์ที่ฉลาดและฝึกฝนได้ง่าย แต่การจับช่างปากก็ไม่ใช่ว่าเรื่องหมู ๆ ต้องมีวิธีการซึ่งชาวสยาม ชาวกะเหรี่ยง ชาวมอญถ่ายทอดวิชากรจับช่างป่าหรือช่างเถื่อนการจับแบบ “จับเหนียว” คือสร้างคอกใหญ่สำหรับต้อนโขลงช่างเข้าไปซึ่ง นายโยสต์ สเคาเติน (Joost Schouten) หัวหน้าสถานีการค้าของฮอลันดา (เนเธอร์แลนด์) ประจำกรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง บรรยายเรื่องการคล้องช่างชาวสยามว่า

“ชาวสยามจะใช้ช่างพังหรือช่างตัวเมียประมาณ 20 ถึง 30 เชือกเป็น “ตัวล่อ” ช่างจำฝูงซึ่งเป็นช่างตัวผู้ เมื่อจำฝูงตามช่างล่อเข้าไปในเหนียวบรรดาช่างอื่นๆ ในฝูงจะตามเข้าไป เมื่อเข้าไปแล้วช่างจะออกจากเหนียวไม่ได้ จากนั้นความก็จะเลือกคล้องช่างตามความต้องการ ตัวที่ไม่ได้ลักษณะจะถูกปล่อยกลับเข้าป่าไป”

ชาวฝรั่งเศสผู้นี้ ตื่นเต้นที่ได้ไปชมการคล้องช่าง เขียนบรรยายต่อว่า

“การจับแบบ “โพนช่าง” เป็นการล้อมจับในที่แจ้งที่ละตัวโดยใช้ช่างที่เชื่องล้อมช่างป่า แล้วใช้บ่วงเชือกคล้องเท้ามัดจนดินหนีไม่ได้ การคล้องวิธีนี้ยากกว่าทุกวิธีเพราะต้องเอาล่อเอาเถิดกันระหว่างคนกับช่าง มักนิยมใช้จับช่างที่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษในฝูงอย่างช่างเผือก”

การคล้องช่าง หรือการจับช่างป่า เป็นเรื่องน่าตื่นเต้นระทึกขวัญสำหรับฝรั่งตะวันตกยิ่งนัก พระมหากษัตริย์สยามแต่โบราณนำพาราชทูต อาคันตุกะชาวตะวันตกไปชมการจับช่างป่าเพื่อแสดงออกถึงความจริงใจ การมีไมตรีทางการทูตในหลายโอกาส

คำว่า ช่าง เปลี่ยนไปจากการเป็น ‘ค่านาม’ ซึ่งอ้างถึงสิ่งที่เป็นรูปธรรม เท่านั้นไปเป็น คำ “วิเศษณ์” ซึ่งมีความหมายว่า ใหญ่ สำคัญ เช่น ธิดาช่าง เป็นสาวสวยตัวใหญ่ งานช่างที่ไม่มีช่าง คือ งานสำคัญ งานใหญ่

การศึกษาคำศัพท์เกี่ยวกับช่าง จึงทำให้สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับภาษากับสังคมและวัฒนธรรมไทย

10. ภาษาแสดงความผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม

มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ยอมรับ ภาษา และวัฒนธรรมของคนในสังคม เช่น การยืมคำ ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย อิทธิพลภาษาต่างประเทศไทย พบคำที่มีความหมายเกี่ยวกับช้างใน พจนานุกรม ที่ระบุไว้ว่ามีที่มาจากภาษาต่างประเทศ ได้แก่ บาลี สันสกฤต เขมร ตะเลง (มอญ) เนื่องจากการรับอิทธิพลจากการแปล จากวรรณคดี นำมาแปลและดัดแปลง รับอิทธิพล ความเชื่อ ประเพณี เช่น ดุษฎีสังเวยกล่อมช้าง

การศึกษาคำศัพท์เกี่ยวกับ "ช้าง" ในภาษาและวัฒนธรรมไทย ทำให้ทราบหมวดหมู่คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับช้าง ที่มาของคำ ความหมายของคำ ลักษณะการใช้คำเฉพาะแห่ง ความสัมพันธ์ทางภาษากับวัฒนธรรมไทย ทำให้ทราบคำประวัติคำ วิวัฒนาการทางภาษา การเปลี่ยนแปลงทางภาษา คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับช้าง สอดคล้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตทั้งราชกรูร์และหลวง อีกทั้งยังมีการใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับช้างเป็นเครื่องมือในการสั่งสอนคนในสังคมและการเรียนรู้ภาษา แสดงถึงบทบาทหน้าที่และความสำคัญของช้างที่มีต่อสังคมไทย

ในปัจจุบันสถานภาพของช้างในสังคมและวัฒนธรรมไทยเปลี่ยนไปจากเดิมมาก ซึ่งสะท้อนอยู่ในภาษาไทย เดิมมีคำศัพท์เกี่ยวกับช้าง และคน ตำแหน่งและเครื่องใช้ซึ่งเป็นรูปธรรมมากมาย ปัจจุบันในแง่ภาษา คำว่า "ช้าง" เปลี่ยนไปจากการเป็น "ค่านาม" ซึ่งอ้างอิงถึงสิ่งที่เป็นรูปธรรม เท่านั้นไปเป็นคำ "วิเศษณ์" เพิ่มหน้าที่ใหม่ซึ่งมีความเป็นนามธรรม ซึ่งมีความหมายว่า ใหญ่ สำคัญ เช่น ธิดาช้าง เป็นสาวสวยตัวใหญ่, งานช้าง ที่ไม่มีช้าง คือ งานสำคัญงานใหญ่

2. อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง คำศัพท์เกี่ยวกับ 'ช้าง' ในภาษาและวัฒนธรรมไทย พบคำศัพท์เกี่ยวกับ "ช้าง" ที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 และสารานุกรมไทย ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ตั้งไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษารวบรวมคำศัพท์เกี่ยวกับ "ช้าง" ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554
2. เพื่อศึกษารวบรวมคำศัพท์เกี่ยวกับ "ช้าง" ในสารานุกรมไทย
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางภาษาและวัฒนธรรมไทย จากคำศัพท์เกี่ยวกับ "ช้าง"

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยในหัวข้อก่อนหน้านี้นี้แล้วนั้น ซึ่งผู้วิจัยจักได้อภิปรายผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาวิเคราะห์ผลการวิจัย พบคำศัพท์เกี่ยวกับ "ช้าง" ที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 และสารานุกรมไทย ทำให้ทราบว่าคำศัพท์เกี่ยวกับช้างอยู่เป็นจำนวนมาก

ซึ่งคำศัพท์เกี่ยวกับช่างที่พบนั้นทำให้เกิดองค์ความรู้ด้านภาษาและวรรณกรรม ความหมายของคำศัพท์ ด้านหน้าที่ของคำ ด้านประวัติคำ ที่มาของคำ และความสัมพันธ์ทางภาษาและวัฒนธรรมไทย

ผู้วิจัยจึงนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ผลการวิจัยมาอภิปราย ในหัวข้อดังต่อไปนี้

1. คำว่า “ช่าง” ในบริบทการใช้ภาษาในปัจจุบัน

ในปัจจุบันสถานภาพของช่างในสังคมและวัฒนธรรมไทยเปลี่ยนไปจากเดิมมาก ซึ่งสะท้อนอยู่ในภาษาไทย เดิมมีคำศัพท์เกี่ยวกับช่าง และคน ตำแหน่งและเครื่องใช้ซึ่งเป็นรูปธรรมมากมาย ปัจจุบันในแง่ภาษา คำว่า "ช่าง" เปลี่ยนไปจากการเป็น "ค่านาม" ซึ่งอ้างถึงสิ่งที่เป็นรูปธรรม เท่านั้นไปเป็นคำ "วิเศษณ์" เพิ่มหน้าที่ใหม่ซึ่งมีความเป็นนามธรรม ซึ่งมีความหมายว่า ใหญ่ สำคัญ เช่น วิชาช่าง เป็นสาวสวยตัวใหญ่, งานช่าง ที่ไม่มีช่าง คือ งานสำคัญงานใหญ่

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์คำศัพท์เกี่ยวกับ "ช่าง" จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 และสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ แล้ว ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์คำศัพท์เกี่ยวกับช่างในบริบทการใช้ภาษาในปัจจุบัน โดยผู้วิจัยได้สืบค้นคำศัพท์เกี่ยวกับช่าง จากโปรแกรม TNC: THAI NATIONAL CORPUS (Third Edition) ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในหมวดประเภทหนังสือพิมพ์ จำนวน 100 ตัวอย่าง (www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3/) พบบริบทการใช้ภาษาเกี่ยวกับคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับช่าง ทั้งที่มีความหมายคงเดิม และบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป โดยผู้วิจัยได้เปรียบเทียบคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับช่างจากบริบทการใช้ภาษาในหนังสือพิมพ์จำนวน 100 ตัวอย่าง กับหมวดคำศัพท์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาวิเคราะห์ ไว้ คือ

- (1) คำศัพท์ที่มีความหมายว่าช่าง (คำไวพจน์)
- (2) คำศัพท์เครื่องมือ เครื่องใช้เกี่ยวกับช่าง
- (3) คำศัพท์เกี่ยวกับอาหารของช่าง
- (4) คำศัพท์เรียกอวัยวะของช่าง
- (5) คำศัพท์ตำแหน่ง หน้าที่ของช่าง
- (6) คำศัพท์เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรมของช่าง
- (7) คำศัพท์เกี่ยวกับกริยา อาการของช่าง
- (8) คำศัพท์เกี่ยวกับประเภท สายพันธุ์ของช่าง
- (9) คำศัพท์เบ็ดเตล็ดเกี่ยวกับช่าง

และศึกษาความสัมพันธ์ทางภาษาและวัฒนธรรมไทย จากคำศัพท์เกี่ยวกับ "ช่าง" เมื่อเปรียบเทียบกับคำศัพท์เกี่ยวกับ "ช่าง" ที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 และ

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน กับบริบทการใช้ภาษาของคำศัพท์เกี่ยวกับ "ข้าง" จากตัวอย่างคำศัพท์เกี่ยวกับข้างจากหนังสือพิมพ์จำนวน 100 ตัวอย่าง จากโปรแกรมTNC: THAI NATIONAL CORPUS (Third Edition) ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า มีความแตกต่างในบริบทการใช้ภาษาในหมวดคำที่เป็นชื่อสถานที่ และคำสแลง คำที่ใช้ในวรรณคดี สำนวน

ตารางที่ 18 เปรียบเทียบคำศัพท์เกี่ยวกับข้างในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 และสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน กับบริบทการใช้ภาษาของคำศัพท์เกี่ยวกับ "ข้าง" จากตัวอย่าง คำศัพท์ เกี่ยวกับข้างจากโปรแกรม TNC.

หมวดคำศัพท์(พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 และสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน)	จำนวนคำศัพท์	ตัวอย่าง คำศัพท์ เกี่ยวกับข้าง จากหนังสือพิมพ์จำนวน 100 ตัวอย่าง จากโปรแกรมTNC.	จำนวนคำศัพท์
(1) คำศัพท์ที่มีความหมายว่าข้าง (คำไวพจน์)	33 คำ	(1) คำที่มีความหมายว่าข้าง	53 คำ
(2) คำศัพท์เครื่องมือ เครื่องใช้เกี่ยวกับข้าง	28 คำ	(2) ชื่อสิ่งของ	6 คำ
(3) คำศัพท์เกี่ยวกับอาหารของข้าง	2 คำ	(3) คำสแลง	2 คำ
(4) คำศัพท์เรียกอวัยวะของข้าง	20 คำ	(4) คำที่ใช้ในวรรณคดี	4 คำ
(5) คำศัพท์ตำแหน่ง หน้าที่ของข้าง	22 คำ	(5) ชื่อสถานที่	14 คำ
(6) คำศัพท์เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรมของข้าง	10 คำ	(6) ประเพณี พิธีกรรมของข้าง	4 คำ
(7) คำศัพท์เกี่ยวกับกริยา อาการของข้าง	17 คำ	(7) สำนวน	11 คำ
(8) คำศัพท์เกี่ยวกับประเภท สายพันธุ์ของข้าง	32 คำ	(9) เบ็ดเตล็ด	8 คำ
(9) คำศัพท์เบ็ดเตล็ดเกี่ยวกับข้าง	19 คำ	-	-
รวม	183 คำ	รวม	100 คำ

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคำศัพท์เกี่ยวกับ "ข้าง" จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 และสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน กับ คำว่า "ข้าง" ในบริบทการใช้ภาษาในปัจจุบัน

สิ่งที่สอดคล้องกันคือ พบคำศัพท์หมวดคำที่มีความหมายเกี่ยวกับข้าง มีมากที่สุด บริบทการใช้ภาษาที่แตกต่างกันคือ มีหมวดคำที่เป็นชื่อสถานที่, และคำสแลง, คำที่ใช้ในวรรณคดี สำนวน, เพิ่มขึ้น

ตัวอย่าง

ชื่อสถานที่ : เกาะข้าง, ปางข้าง, เมืองข้าง, ท่าข้าง

คำสแลง : ธิดาข้าง, ข้างเผือก

คำที่ใช้ในวรรณคดี : ขุนข้าง

สำนวน : ข้างเท้าหลัง

เบ็ดเตล็ด : ประชากรข้าง

ตัวอย่าง บริบทการใช้ภาษา คำว่า “ข้าง” หมวดคำสแลง

Document Code	NWCOL008
Title	รวมคอลัมน์ของณัฐ อนุะมาน นิตยสารพลอยแกมเพชร
Domain	Others
Genre	NEWS :: W_newsp_editorial
Publisher	-
Publish Year	2553
Author	ณัฐ อนุะมาน
Gender	Unknown
Age	Unknown

Expanded Context:

ปัจจุบันที่วัยรุ่นนิยม เก้าะประกวดร้องเพลงเพื่อหวังไต่บันไดไปเป็นดารา ประกวดนางแบบ นายแบบ และอีกร้อยแปดประกวด และจากการขยันประกวดนี้แหละทำให้เด็กวัยรุ่นโดยเฉพาะผู้หญิง หลงละเลิงไปกับแสงสี คำป้อยอ เงินทองล่อใจ จนจมไม่ลง แน่นอน หลวมตัวเข้าสู่การขายที่นาผืนเท่า กระแบะมือที่ติดตัวมาน่าสงสาร ไร้ค่อยเขียนรายละเอียดให้ฟังอีกครั้งนะจ๊ะ แต่มีอยู่งานหนึ่งจัดมาหลายปีแล้วเป็นงานใหญ่ประจำจังหวัดชลบุรี ชื่องานประเพณีวิ่งควาย โดยนำความหรือ Buffalo นั้นแหละมา

วิ่งแข่งกัน มีพระเอกที่ควายควบแบบขี้มั่วด้วย เคยดูมัย ความจริงงานนี้ดังมากนะ แต่แปลกใจแปลกใจ
ทำไมไม่เห็นมีใครจัดประกวดนางงามเลยสักปี

จริง ๆ น่าจัดนะ ธิดาข้าง ก็มีแล้ว จะมีนางงามกระป้อ หรือ Miss Buffalo สักคนคงไม่กระไร
อยากู้อัจจะจะมีใครสมัครประกวดมัยเนี่ย ฮีอิ

จากตัวอย่างบริบทการใช้ภาษา คำว่า “ข้าง” พบว่ามีบริบทการใช้ภาษาที่แตกต่างจากที่พบ
คำศัพท์เกี่ยวกับข้างในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 และสารานุกรมไทยฯ เช่น ธิดาข้าง
คำว่า ธิดาข้าง พบในพจนานุกรมคำใหม่ เล่มที่ 1 (2553, หน้า 90) ให้ความหมายว่า

1. น. ผู้หญิงสาวที่มีรูปร่างอ้วนซึ่งขณะการประกวดที่เรียกว่าการประกวดธิดาข้าง.
2. น. ผู้หญิงสาวที่มีรูปร่างอ้วน เช่น งานคืนสู่เหย้าวันนี้มีธิดาข้างหลายคน.

บริบทการใช้ภาษาคำว่า “ข้าง” มีความเปลี่ยนแปลงไป มีการสร้างคำใหม่ โดยการประสมคำเป็น
คำว่า ธิดา+ข้าง=ธิดาข้าง ทำให้เกิดความหมายใหม่ในลักษณะเป็นคำสแลง เปรียบเทียบให้เห็นรูปร่าง
ลักษณะของผู้หญิงที่มีรูปร่างอ้วน

ตัวอย่าง บริบทการใช้ภาษา คำว่า “ข้าง” หมายคำว่าเบ็ดเตล็ด

Document Code	NWCOL176
Title	คอลัมน์_HopeandChange_THANKYOU_ นิตยสารBE ฉบับที่7-12
Domain	Leisure
Genre	NEWS :: W_newsp_editorial
Publisher	-
Publish Year	2555
Author	ฉัตรฤดี แก้วกระแสด
Gender	Female
Age	Unknown

Expanded Context:

เอสโซ่สนับสนุนมูลนิธิข้างแห่งประเทศไทย นายอิศรา สุนทรวิภาต ที่ปรึกษาประชาสัมพันธ์
บริษัทเอสโซ่ ประเทศไทย จำกัด มหาชน มอบเงินจำนวน 50,000 บาท ให้กับ รศ.น.สพ.ปานเทพ
รัตนากร เลขาธิการมูลนิธิข้างแห่งประเทศไทยเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์ข้างให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพ

และกว้างขวางโดยการวิจัยค้นคว้า และการจัดการที่ถูกต้องเหมาะสม เสริมสร้างสภาพแวดล้อมให้เกิดความเป็นอยู่ที่เหมาะสมทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตแก่ช้างเลี้ยง เพิ่มมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ให้ความช่วยเหลือช้างที่บาดเจ็บ รวมไปถึงการติดตั้งไมโครชิปใส่รหัสตัวเลขฝังบริเวณใบหูด้านซ้าย เพื่อจดทะเบียนสำมะโนครัวประชากรช้าง ทำสำเนารูปพรรณอย่างถูกต้อง ซึ่งจะเป็นการป้องกันการลักลอบปลอมแปลง

นำช้างป่ามาสวมทะเบียนเป็นช้างเลี้ยงทำการค้าระหว่างประเทศคอลลัมน์ Hope and Change
THANK YOU

ผู้แต่ง ฉัตรฤดี แก้วกระแสด สนับสนุนการศึกษาเยาวชนไทย นายไพฑูรย์ ผลาผล ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายประกันชีวิตข้าราชการ บริษัทไทยสมุทรประกันชีวิต จำกัด เพื่อนคู่ชีวิต ตลอดไป มอบหนังสือและแผ่นซีดีสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ภายใต้โครงการที่ชื่อว่า ตามรอยพ่อสานต่อความรู้สู่เด็กไทย จำนวน 10 ชุด รวม 330 เล่ม เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสนับสนุนการศึกษาของเยาวชนไทย ให้แก่ นายมานพ วีระอาชากุล รองผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรีเพื่อนำไป มอบต่อให้แก่โรงเรียน 10 แห่งในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรีเขต 1 และเขต 2 ระหว่างการประชุมสัมมนาสมาชิกเครือข่ายพัฒนาชีวิตครูจังหวัดจันทบุรี 27 สี่ ช่วยชาวบ้าน ช่วยเหลือผู้ประสบภัยหนาว คุณประจวบ ประมวญ รองกรรมการผู้จัดการ สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ได้ร่วมพิธีปล่อยขบวนรถคาราวานโครงการ 7 สี่ ช่วยชาวบ้าน ช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ 6 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ตาก หนองคาย เลย และจังหวัดนครราชสีมา โครงการ 7 สี่ ช่วยชาวบ้าน ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดี จากเครือข่ายซิเมนต์ไทย หรือ เอสซีจี ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อบรรเทาความทุกข์ร้อนของพี่น้องประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติต่าง ๆ ทั้งภัยหนาว ภัยแล้ง และน้ำท่วม โดยมีการนำเครื่องอุปโภคและบริโภคเข้าไปช่วยเหลือในทุกพื้นที่ที่ได้รับความเดือดร้อน พร้อมระดมน้ำใจจากศิลปิน ร่วมเดินทางให้กำลังใจผู้ประสบภัยอีกด้วย

จากตัวอย่างบริบทการใช้ภาษา คำว่า “ช้าง” พบว่ามีบริบทการใช้ภาษาที่แตกต่างจากที่พบคำศัพท์เกี่ยวกับช้างในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 และสารานุกรมไทยฯ เช่น สำมะโนครัวประชากรช้าง แสดงให้เห็นถึงบริบทการใช้ภาษาของคำว่าช้าง ว่ามีการใช้คำลักษณะเดียวกับที่ใช้กับคน เนื่องจากสำมะโนครัว ใช้กับคนเท่านั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับ พ.ศ.2554 (2556, หน้า 1228) ให้ความหมายว่า สำมะโน หมายถึง น. การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและลักษณะต่าง ๆ ของราษฎรทุกคนในทุกครัวเรือน ในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งเพื่อใช้ประโยชน์ในทางสถิติ.

บริบทการใช้ภาษาคำว่า “ช้าง” มีความเปลี่ยนแปลงไปมีการใช้คำที่มีลักษณะความหมายกว้างขึ้น และใช้คำที่มีบริบทการใช้เหมือนกับที่ใช้กับคน คือ สำมะโนประชากร

จากการศึกษาวิเคราะห์คำว่า “ข้าง” ในบริบทการใช้ภาษาในปัจจุบัน เปรียบเทียบกับคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับข้าง ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 และสารานุกรมไทยฯ พบคำว่า “ข้าง” ทั้งที่มีความหมายคงเดิม และบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป และสิ่งที่สอดคล้องกันคือ พบคำศัพท์หมวดคำที่มีความหมายเกี่ยวกับข้าง มีมากที่สุด

ส่วนบริบทการใช้ภาษาคำว่า “ข้าง” ที่แตกต่างกันคือ มีหมวดคำที่เป็นชื่อสถานที่, และคำสแลง, คำที่ใช้ในวรรณคดี, สำนวน, ซึ่งบริบทการใช้ภาษาที่มีเพิ่มขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงทางภาษากับสังคม อันเป็นธรรมชาติของภาษาที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและวัฒนธรรม และยังสะท้อนได้ว่า “คำศัพท์เกี่ยวกับข้าง” ยังคงมีบริบทในการใช้ภาษาที่สามารถสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

2. ภาษาสัมพันธ์กับวัฒนธรรม

งานวิจัยเรื่องคำศัพท์เกี่ยวกับ "ข้าง" ในภาษาและวัฒนธรรมไทย พบคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับข้าง (คำไวพจน์) ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับ พ.ศ.2554 มากที่สุด สอดคล้องกับ นววรรณ พันธุมธธา (2554) กล่าวถึงไวพจน์ไว้ว่า สำนึกเกี่ยวกับไวพจน์ ซึ่งคนไทยและคนไทถิ่นต่าง ๆ มีมาช้านาน ทำให้คนไทยและคนไทถิ่นมักจะโยงความหมายของคำที่เสียงเหมือนหรือคล้ายกันคนไทยจำนวนมากตั้งแต่คนทั่วไปจนถึงกวีนำไวพจน์มาเล่นกับภาษา คนไทยอีกไม่น้อยถือว่าสิ่งต่าง ๆ จะเป็นมงคลหรือไม่เป็นมงคล แล้วแต่เสียงของคำ ว่าพ้องกับคำที่มีความหมายเป็นมงคลหรือไม่ พระอุดมธีรคุณ และบัณฑิตกา จารุมา (2563) กล่าวถึงภาษาและวัฒนธรรมไว้ว่า ภาษาและวัฒนธรรมมีลักษณะคล้ายกันในแง่ที่ว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นและทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ สามารถถูกสืบทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งจนกลายเป็นระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ การปฏิบัติอันเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะของคนกลุ่มนั้น ด้วยลักษณะเฉพาะของภาษาที่มีหน้าที่เพื่อการสื่อสารความหมายอันสะท้อนความคิด ทักษะคติ ค่านิยม และถิ่นที่อยู่อาศัยของผู้ใช้ภาษาอันเป็นลักษณะหนึ่งของวัฒนธรรม ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ภาษามีฐานะเป็นสาขาหนึ่งของวัฒนธรรม ประภาศรี สีหอำไพ (2538, หน้า 34) กล่าวว่า วัฒนธรรมทางภาษาตามหลักของยูเนสโกซึ่งเป็นหลักสากล กำหนดอยู่ในสาขาศิลปะว่าด้วยเรื่องภาษา วรรณคดี ดนตรี ฟิลอนรำ วิจิตรศิลป์ ฯลฯ ซึ่งเป็น 1 ใน 5 สาขา ประกอบด้วยสาขามนุษยศาสตร์ สาขาศิลปะ สาขาการช่างฝีมือ สาขากีฬานันทนาการ สาขาคหกรรมศิลป์ การศึกษาคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับข้าง จึงทำให้ทราบความสัมพันธ์ทางภาษาและวัฒนธรรมในแขนงต่าง ๆ เช่น คำว่า ข้างเอราวัณ หมายถึง น. ข้าง 33 เคียง เป็นพาหนะของพระอินทร์ (ป. เอรಾವณ; ส. ไอรಾವณ). นอกจากความหมายแล้ว ยังพบความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมด้านความเชื่อ ในรูปภาพจิตรกรรม สถาปัตยกรรมเกี่ยวกับข้างเอราวัณในสังคมไทยอีกมากมาย ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน

การนำคำไวพจน์ ที่มีความหมายว่าช่างมาตั้งชื่อ เป็นชื่อคน, นามสกุล, สถานที่ต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางภาษากับวัฒนธรรม ว่ามีการผสมผสานเรื่องภาษากับค่านิยม ความเชื่อ ในการตั้งชื่อคน เช่น ตัวอย่างชื่อ กรินชวัล (กะ-ริน-ชะ-วัน) Karinchawan แปลว่า รุ่งโรจน์ตั้งช่าง (ชื่อคุณกับการดำเนินชีวิต, 2559)

นฤมล รัตน์อ่อน (2554) ศึกษาเรื่องความหมาย ความเชื่อ และค่านิยมที่สะท้อนจากการตั้งชื่อนักเรียน ตำบลท่าช้าง จังหวัดเลย พบว่ากลุ่มความหมายของชื่อนักเรียนมีความหมายเกี่ยวกับความดีงาม และความเจริญรุ่งเรือง และมีหน่วยศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับสัตว์พบว่าสัตว์ที่นำมาตั้งชื่อนั้นมีทั้งสัตว์ป่าที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่เหนือสัตว์ทั้งปวงและสัตว์ที่มีขนาดเล็กที่มีรูปลักษณ์อ่อนช้อยน่ารักได้แก่ ไกรสร ไอยรา ภมร อลิ อูสา มัสยา

เนื่องจากคนไทยให้ความสำคัญในการตั้งชื่อ ดังนั้นการตั้งชื่อคน หรือนามสกุล จึงต้องเป็นคำที่มีความหมายดี อันเป็นความงามทางภาษาและวัฒนธรรมไทย ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยจนปัจจุบัน

3. การศึกษาคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับช่าง ทำให้ทราบค่าประวัติคำ วิวัฒนาการทางภาษา การศึกษาคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับช่างพบว่ามีคำศัพท์ที่มีที่มาจากคำโบราณ คำที่ใช้เฉพาะแบบเรียน, ภาษาถิ่น ทำให้ทราบประวัติคำ วิวัฒนาการทางภาษา แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนแปลงทางภาษาคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับช่างบางคำ อาจไม่มีการใช้คำเหล่านั้นโดยทั่วไป ด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงไป เช่น คำว่า แทรกโพน หมายถึง ก. จับข้างกลางแปลง. ด้วยปัจจุบันไม่มีการจับข้างเช่นนั้นแล้ว แต่ทำให้เราได้เรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยในสมัยโบราณ

4. การพบคำศัพท์เฉพาะที่ใช้กับช่างเป็นจำนวนมาก แสดงถึงความละเอียดอ่อนในภาษาไทย สร้างคำศัพท์ที่ใช้กับช่างแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของช่างในสังคมไทย

ช่างเป็นสัตว์ที่มีความพิเศษแตกต่างจากสัตว์อื่น เนื่องจากเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองของไทย ที่มีส่วนสำคัญในการช่วยราชการในงานสงครามปกป้องบ้านเมืองมาหลายยุค หลายสมัย และจากการวิเคราะห์ คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับช่าง พบว่าช่างมีหลายตำแหน่ง หน้าที่ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของช่าง ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากลักษณะนาม เนื่องจากลักษณะนามเป็นลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งของภาษาไทยที่แสดงความละเอียดอ่อนและประณีตในการใช้ภาษาไทย สอดคล้องกับลักษณะนาม ประกาศสรรพนามสำหรับช่างม้า (ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 2) ณ วันจันทร์ เดือน 7 แรม 9 ค่ำ ปีชวดศก “ด้วยขุนมหาสิทธิโวหารรับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ให้หมายประกาศแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ ผู้น้อย ฝ่ายทหารพลเรือน กรมฝ่ายหน้าฝ่ายในแลพระราชวังบวรฝ่ายหน้า ฝ่ายในทั้งปวงให้

รู้งทั้งหมดว่า ช้างมันเป็นสัตว์มีชาติ มีสกุล ไม่ควรเรียกว่าตัวหนึ่งสองตัว ให้เรียกว่าช้างหนึ่งสองช้าง ม้าหนึ่งสองม้า แต่สัตว์เดียรฉานนอกจากช้างม้านั้นให้เรียกว่าตัวหนึ่งสองตัว” (ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 2)

จากประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 2 แสดงให้เห็นถึงพระมหากษัตริย์ของพระมหากษัตริย์ที่ทรงให้ความสำคัญกับช้าง โดยผ่านภาษา ทั้งการตั้งชื่อ และตำแหน่งของช้าง ของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ เช่น สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงพระราชทานบรรดาศักดิ์ ช้างเจ้าพระยาไชยานุภาพ เป็นเจ้าพระยาปราบหงสาวดี นอกจากนี้จากจดหมายเหตุของ De Coutre ระบุว่า เจ้าพระยาปราบหงสาวดีล้มลงในปี ค.ศ.1596 (พ.ศ.2139) หลังศึกยุทธหัตถี 4 ปี สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้โปรดให้สร้างเมรุเผาศพช้างอย่างสมเกียรติยศเจ้าพระยาถึง 7 วัน 7 คืน ชุมชนคนรักอยุธยา (2557)

สมเด็จพระเจ้าตากสิน ทรงช้างพังศิริบัญชา ในคราวเข้ายึดเมืองจันทบูรณเพื่อกอบกู้กรุงศรีอยุธยา ดังปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี “เพลลาจะเข้าให้สัญญาณกันร้องขึ้นจึ่งทุกด้านว่าด้านนี้เข้าได้แล้ว โห่ร้องขึ้นพร้อม ๆ กัน จึงเสด็จทรงช้างพระที่นั่งพังศิริบัญชานำทัพเข้าทะเลสาบประตู่ใหญ่” (2551, หน้า 50) นับเป็นวีรกรรมที่กล้าหาญและมีพระคุณต่อคนไทยอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา ยังกล่าวถึงลักษณะนามของช้างไว้ดังนี้ “ช้างป่าจะอยู่รวมกันเป็นโขลงมีช้างพังอายุมากเป็นจ่าโขลง ลักษณะนามของช้างป่าใช้ว่า ตัว ถ้าเป็นช้างบ้านที่มีผู้นำมาใช้เป็นพาหนะในการเดินทางหรือนำมาใช้งาน ใช้ลักษณะนามว่า เชือก ถ้าเป็นช้างขึ้นระวางหรือช้างสำหรับทำสงครามเพื่อรักษาบ้านเมือง ใช้ลักษณะนามว่า ช้าง” (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2556) การศึกษาคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับช้าง สามารถสะท้อนสถานภาพของช้างผ่านภาษา เช่น คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่ง หน้าที่ของช้าง

5. คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับช้าง สอดคล้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตทั้งราชผู้และหลวง

คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับช้างแสดงร่องรอยทางวัฒนธรรม คำศัพท์เก่าภาษาโบราณแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของภาษาในสังคมไทย

ปัจจุบันช้างยังมีความสำคัญในสังคมไทย และเป็นสิ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรม ดังเช่น มีการประสมคำคือ คชลีลา คือ การเดินตามจังหวะเสียงกลอง ของช้างที่มีลักษณะ คชลักษณ์ช้างศึก รูปร่างสง่างาม (Workpointtoday, 2562) สัมพันธ์กับวัฒนธรรมไทยว่ามีความสง่างามแต่มีความอ่อนน้อมเช่น การแสดง คชลีลาในพระราชพิธีเดินเทิดไท้องค์ราชันถวายพระพร พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 และการถวายความอาลัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรรัชกาลที่ 9

ไม่เพียงแต่คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับช่างที่พบในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เท่านั้น แต่ในปัจจุบันยังมีกลุ่มชาวบ้านที่ผูกพันกับช่างอีกหลายแห่งที่ยังคงสืบสานภาษาและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับช่าง เช่น คำศัพท์ที่เกี่ยวกับช่างสะท้อนวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย ได้เป็นอย่างดี มหาวิทยาลัยรามคำแหงสารสนเทศจังหวัดที่ตั้งสาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสุโขทัย กล่าวถึงภูมิปัญญาด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การเลี้ยงช่าง กล่าวถึงคำสั่งของควาญช่าง เช่น

ฮาว หมายถึง หยุด

ดุน หมายถึง เดินถอยหลัง

ทาว หมายถึง การคู้เข้าหลังทั้งสองข้าง

อุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้กับช่างใช้งาน เช่น

ลำยอง (ลำยอง) หมายถึง ขนาด 4-5 หุน เป็นโซ่ชักลากซุง

พานน้ำรองบ่า หมายถึง ถักทอด้วยเชือกเป็นผืนยาว 1.5 เมตร ปลายสองข้างมีรูสำหรับสอด

โซ่ลำยอง

เครื่องมือบังคับช่าง

ตำรายาสำหรับช่าง เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีประเพณีบวชช่างหาดเสี้ยว ประเพณีบวชช่างที่เรียกว่าแห่ช่างอยู่เคียงคู่ผู้คนที่มิสลายเลือดไทยพวนมานานแล้ว คือนำช่างมาร่วมพิธีบรรพชาอุปสมบทตามคตินิยมเชื่อทางพุทธศาสนาว่า พระเวสสันดรให้ช่างปัจจัยนาเคนทรอันเป็นช่างเผือกคู่บารมี การพบคำศัพท์เกี่ยวกับช่างในวิถีชีวิตคนไทย ย่อมแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนไทยกับช่างได้เป็นอย่างดี

6. การใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับช่างเป็นเครื่องมือในการสั่งสอนคนในสังคม

การใช้คำศัพท์เกี่ยวกับช่างเป็นเครื่องมือในการสั่งสอนคนในสังคม หรือเปรียบเทียบพบได้ในสังคมไทยแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับ รังสิมา รุ่งเรือง (2560) ศึกษาเรื่องความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในภาษาไทยและภาษาอินโดนีเซีย ผลการศึกษาพบว่ามีการใช้คำที่มีความหมายว่าช่าง มาเปรียบเทียบจำนวน 24 คำ เช่น ช่างเผือกไม่ได้เกิดในกรุง หมายถึง คนดีมีวิชามาจากตามชนบท และ คมกฤษณ์ วรเดชนัยนาและปฐมหงษ์สุวรรณ (2563) ศึกษาเรื่องช่างในวรรณกรรมนิทานอีสาน: การสร้างอัตลักษณ์สัตว์และความหมายทางวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่าช่างคือสัญลักษณ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งความลึกซึ้งยากแก่การหยั่งรู้และอยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์ทั้งยังเป็นตัวเชื่อมระหว่างโลกสามัญกับโลกศักดิ์สิทธิ์

การใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับช่าง เป็นเครื่องมือในการสั่งสอนคนในสังคม ย่อมแสดงถึงความใกล้ชิด ความผูกพันของคนกับช่างได้เป็นอย่างดี

7. ภาษา แสดงถึงบทบาทหน้าที่

การศึกษาคำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับช่าง ทำให้ทราบบทบาทหน้าที่ของช่างว่ามีความสำคัญและบทบาทในสังคมไทยแต่อดีตจนปัจจุบัน ดังนี้

ตารางที่ 19 คำศัพท์ตำแหน่ง หน้าที่ของช่าง

คำศัพท์ตำแหน่ง หน้าที่ของช่าง	ความหมาย	หมายเหตุ
1. กัน 3	น. ชื่อช่างศึกพวกหนึ่ง มีหน้าที่ป้องกันและล้อมทัพ.	
2. กรินท	(แบบ) น. ช่างสำคัญ เช่น อ้าบตันี่แม่มาเดอรดิน สีพิกากรินทไกรอาศน กวยนแก้วราชรจนา (ม. คำหลวง วนปเวสน์). (ป. กรินท; ส. กริน ว่า ผู้มีมือคือวง).	
3. กริเนศวร	น. ช่างสำคัญ เช่น ทรงนั่งกริเนศวรโจมทอง (ม. คำหลวง ทานกัณฑ์).	
4. คชาธาร(กษัตริย์)	น. ช่างทรง, ช่างพระที่นั่ง. (ป.คช+อาธาร).	
5. คชินทร์, คเชนทร์	น. พญาช่าง. (ส.คช.+อินทร).	
6. จาตุลึงคบาท (โບ)	น. พลประจำ 4 เท้าช่าง, สำหรับช่างทรงของพระมหากษัตริย์หรือพระมหาอุปราชในเวลาสงคราม มีเจ้ากรมพระตำรวจหลวงหรือข้าราชการ เช่นพระมหามนตรี พระมหาเทพ หลวงอินทรเทพ หลวงพิเรนทรเทพ ประจำ 4 เท้าช่าง เช่น จตุรงค์บาทสี่ตน ล้วนขุนพลสามารถ (ตะเลงพาย), จัตุลึงคบาท หรือ แวงจตุลึงคบาท กี่ว่า.	
7. จองคช	น. ช่างที่ผูกเครื่องรบเข้าระหว่งทัพ.	
8. จาตุลึงคบาท (โບ)	(โບ) น. จาตุลึงคบาท เช่น จาตุลึงคบาทบริรักษ์ พิทักษ์เท้ากฤษุร (ตะเลงพาย).	
9. ช่างขำนิ	น. ช่างสำหรับขี่, ช่างที่นั่ง.	
10. ช่างต่อ	น. ช่างที่หมอเผาซีในการจับช่าง.	
11. ช่างผะงด	น. ช่างต่อ.	
12. ช่างพังคา	น. ช่างศึกพวกหนึ่ง มีหน้าที่ทำลายค่ายข้าศึก, ช่างล้อมวัง ก็เรียก.	
13. ช่างยืนแทน	น. เรียกช่างสำคัญที่ผูกเครื่องพระคชาธารยืนบนแท่นในงานพระราชพิธีว่า ช่างยืนแทน.	

ตารางที่ 11 ตำแหน่ง หน้าที่ของช้าง (ต่อ)

คำศัพท์ตำแหน่ง หน้าที่ของช้าง	ความหมาย	หมายเหตุ
14. ช้างยืนโรง	น. เรียกช้างที่อยู่ประจำโรง ว่าช้างยืนโรง.	
15. ช้างล้อมวัง	น. ช้างศึกพวกหนึ่ง มีหน้าที่ทำลายค่ายข้าศึก, ช้างพังคา ก็เรียก.	
16. ซ่อม 2	น. เรียกช้างสำหรับใช้ฆ่าคน ว่า ช้างซ่อม เช่น ช้างพลายซ่อมตัวหนึ่ง เป็นช้างเพชฌฆาต (พงศ เลขา).	
17. แชนง 2	น. เรียกม้าหลวงหรือม้าหลวงพวกหนึ่งที่จัดให้เดินเรียบไป ช้าง ๆ กระบวนแห่หรือกองทัพ ว่า ม้าแชนง ช้างแชนง,เรียกเรือกราบซึ่งจัดเข้าร่วมไป	
18. ปัดตานีกะ, ปัดตานีก	น. กองทัพเหล่าราบ, กองทัพช้าง, เหล่าทหารช้าง.	
19. พังคา	น. ชื่อช้างศึกพวกหนึ่ง มีหน้าที่ทำลายค่ายข้าศึก, บางทีก็เรียกว่า ช้างล้อมวัง.	
20. แม่แปลก	น. ช้างพังที่เป็นหัวหน้าโขลง.	
21. แม่หนัก (ราชาศัพท์)	(ราชา) น. ช้างพังที่เป็นหัวหน้าโขลง.	
22. หัตถานีก (หัตถานีก)	น. กองทัพช้าง เหล่าทหารช้างเป็นส่วนหนึ่ง แห่งกระบวนทัพโบราณ ซึ่งเรียกว่า จตุรงค์พล จตุรงค์โยธา จตุรงค์เสนา หรือ จตุรงค์นิเสนา มี 4 เหล่า ได้แก่ 1. หัตถานีก (กองทัพช้าง, เหล่าทหารช้าง) 2. อัศวานีก (กองทัพม้า, เหล่าทหารม้า) 3. รถานีก (กองทัพเหล่ารถ) 4. ปัดตานีก (กองทัพเหล่าราบ, กองทัพทหารเดินเท้า). (ป.).	

คำศัพท์ตำแหน่ง หน้าที่ของช้าง ที่ใช้เรียกช้างเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของภาษา อันแสดงถึงตำแหน่งหน้าที่ของช้าง ในปัจจุบัน เช่น ช้าง มีหน้าที่เป็นนักแสดง หรือให้ความบันเทิง ไม่ได้มีหน้าที่ในการสงครามเช่นแต่โบราณ สอดคล้องกับ รัฐพล ไชยรัตน์ (2553) ศึกษาเรื่อง The Odyssey of Elephant : Contemporary Images and Representation. ผลการวิจัยพบว่าบทบาทของช้างไทยในอดีตซึ่งช้างไทยถูกกำหนดบทบาทหน้าที่สำคัญในสังคมและได้รับการปกป้องคุ้มครองตามกระบวนการ

ทางจารีตประเพณีที่มีมาอย่างต่อเนื่อง และเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองใกล้ชิดสถาบันพระมหากษัตริย์ แต่ปัจจุบันข้างบพาทของข้างเปลี่ยนแปลงไป เป็นสัตว์ที่ใช้เพื่อความบันเทิงและการท่องเที่ยว

แม้บพาทหน้าทีของข้างจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับข้างยังคงอยู่ในสังคมไทย ประเทศไทยยังมีการให้ความสำคัญของข้าง ดังที่มีวันข้างไทย คือวันที่ 13 มีนาคม ของทุกปี เพื่อระลึกถึงความสำคัญของข้าง และยังคงมีประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับข้างอยู่ที่จัดขึ้นในหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ เช่น วังข้างแลเพนียด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยังคงมีการจัดประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับข้าง ในวันข้างไทยทุกปี สนวนนงนุช จัดพิธีบายศรีสู่ขวัญข้าง “ม่วนซื่นโฮแซว แซ่ซ้อง คล้องขวัญข้าง” (สวนนงนุช, 2564)

การศึกษาคำศัพท์เกี่ยวกับ "ข้าง" ในภาษาและวัฒนธรรมไทย ทำให้ทราบหมวดหมู่คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับข้าง ที่มาของคำ ความหมายของคำ ลักษณะการใช้คำเฉพาะแห่ง ความสัมพันธ์ทางภาษากับวัฒนธรรมไทย ทำให้ทราบคำประวัติคำ วิวัฒนาการทางภาษา การเปลี่ยนแปลงทางภาษา คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับข้าง สอดคล้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตทั้งราชภัฏและหลวง อีกทั้งยังมีการใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับข้างเป็นเครื่องมือในการสั่งสอนคนในสังคมและการเรียนรู้ภาษา แสดงถึงบพาทหน้าทีและความสำคัญของข้างที่มีต่อสังคมไทย

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 การศึกษาคำศัพท์เกี่ยวกับ "ข้าง" ในภาษาและวัฒนธรรมไทย อาจเป็นแนวทางในการศึกษาพัฒนาการทางภาษาและวัฒนธรรมไทยจากอดีตจนปัจจุบันได้

3.2 ควรศึกษาคำศัพท์เกี่ยวกับ "ข้าง" ในภาษาและวัฒนธรรมไทย จากพจนานุกรมคำใหม่ หรือแหล่งข้อมูลอื่น เพื่อรวบรวมเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับข้างในภาษาและวัฒนธรรมไทย

3.3 การศึกษาเรื่องการตั้งชื่อข้างจากหมู่บ้านข้างในประเทศไทย